

UNIVERZITET U NOVOM SADU
Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja

**Uključenost roditelja u bavljenje
sportom mladih rukometaša i rukometašica**

- Master rad -

Jovana Veličković

Mentor: prof dr Višnja Đorđić

Novi Sad, 2022

SADRŽAJ

1.	Uvod.....	4
1.1	Pristupna razmatranja	5
1.2	Dosadašnja istraživanja	6
2.	Problem, predmet, cilj i zadaci istraživanja	8
3.	Hipoteze	9
4.	Metod	10
4.1	Uzorak ispitanika.....	10
4.2	Merni instrument	11
4.3	Opis istraživanja	12
4.4	Metode obrade podataka.....	12
5.	Rezultati	13
5.1	Osnovni statistici glavnih istraživačkih varijabli	13
5.2	Razlike u opaženom i željenom nivou uključenosti roditelja.....	14
5.3	Uživanje mladih sportista u treningu, takmičenju i bavljenju rukometom	16
5.4	Izloženost pritisku roditelja u vezi sa bavljenjem sportom	17
5.5	Povezanost opažene uključenosti roditelja i uživanja mladih sportista u treningu, takmičenju i sportu	18
6.	Diskusija.....	19
7.	Zaključak.....	21
8.	Literatura	23

SAŽETAK

Cilj istraživanja je bio da se utvrdi opaženi i željeni nivo uključenosti roditelja u bavljenje sportom mladih rukometaša i rukometašica. **Uzorak ispitanika** čini 65 mladih sportista (33 rukometaša, 32 rukometašice), iz rukometnih klubova “RK Jugović” iz Kaća, “ŽRK Petrov” iz Kaća, “RK Vojvodina” iz Novog Sada i “ŽRK Vojvodina”, takođe iz Novog Sada, iz 4 trenažne grupe, uzrasta od 11 do 15 godina, čiji je sportski staž od 1 meseca do 6 godina. **Merni instrument** koji je bio korišćen je upitnik Uključenost roditelja u sport (Parental Involvement in Sport Questionnaire (PISQ), Lee & MacLean, 1997). **Rezultati** su pokazali da ne postoje statistički značajne razlike u pogledu opažanja uključenosti roditelja u bavljenje sportom i željenog nivoa uključenosti roditelja kada je reč o direktivnom ponašanju, i pohvalama i razumevanju, ali postoje statistički značajne razlike između opažene i željene aktivne uključenosti roditelja u bavljenje sportom mladih rukometaša. Postoji statistički značajna pozitivna povezanost opaženih pohvala i razumevanja roditelja i uživanja mladih sportista u treningu i takmičenju.

Zaključak: Mladi rukometaši i rukometašice žele aktivnije uključivanje roditelja u njihovo bavljenje sportom, a sportisti koji opažaju da ih roditelji češće pohvaljuju i pokazuju više razumevanja, više uživaju u treningu i takmičenju u poređenju sa mladim sportistima koje roditelji manje pohvaljuju i ne pokazuju visok stepen razumevanja. Velika većina mladih sportista uživa u bavljenju sportom, takmičenju i treninzima, i ne doživljava pritisak od strane roditelja, ali 12% njih je često ili uvek pod pritiskom roditelja.

Ključne reči: uključivanje roditelja, mladi sportisti, rukomet, razlika, korelacija

1. Uvod

Svakodnevno smo svedoci sve veće uključenosti dece u takmičarski sport. Pored trenera, roditelji imaju veoma bitnu ulogu u bavljenju sportom svoje dece. Roditelji upućuju dete na bavljenje sportom, upoznaju ga sa dobrobitima koje sport pruža, zatim ga usmeravaju, motivišu i podržavaju. Stoga se može zaključiti da roditelji imaju ključnu ulogu u omladinskom sportu (Lee & MacLean, 1997; Strand et al., 2021). Vesković i Koropanovski (2014) ističu da je uloga roditelja značajan faktor dečijeg sporta, ali ne i jedini, te da se njihova uloga ogleda u emocionalnoj, motivacionoj i finansijskoj podršci. Učešće roditelja podrazumeva podržavanje deteta tokom sportske karijere, podržavanje detetovih odluka i želja, negovanje samopouzdanja, a sve to utiče na dečiju motivaciju i dugoročno bavljenje sportom (Strand et al., 2021). Neki roditelji uspešno ispunjavaju ove zadatke i pozitivno utiču na dečije sportsko iskustvo. Obično oni roditelji koji su imali pozitivno iskustvo u sportu, teže tome da i njihova deca dožive to iskustvo, dok roditelji koji su doživeli negativno iskustvo u vezi sa sportom, ne podržavaju da se njihova deca bave sportom (Knight et al., 2016; Vesković, 2012).

Istraživanja su pokazala da su mladi sportisti zadovoljni roditeljskom uključenosti u sport kada ona podrazumeva umereno uključivanje u njihove sportske aktivnosti (Rodis, 2013). Dalje, sportisti su zadovoljni roditeljima koji im pružaju dovoljno pažnje, pohvale i razumevanja (Lienhart et al., 2019). Roditelji i treneri treba da poznaju uzročnike dečijeg stresa kako bi se efikasnije nosili sa dečijim psihološkim i emocionalnim potrebama (Stroebel, 2006). Veoma je važno poznavanje individualnih karakteristika deteta, jer je svako dete drugačije, pa različita deca žele različito učešće roditelja u svojim sportskim aktivnostima (Lee & MacLean, 1997).

Roditeljska uključenost podrazumeva različite aspekte. U ovom radu su bili posmatrani sledeći aspekti uključivanja roditelja: direktivno ponašanje; aktivna uključenost; pohvale i razumevanje; a zanimala nas je i povezanost uključenosti roditelja sa uživanjem mladih sportista u treningu, takmičenju i sportu, kao i generalna procena pritiska tokom bavljenja sportom.

1.1 Pristupna razmatranja

Roditeljstvo zahteva kritičko razmatranje na konceptualnom i metodološkom nivou jer predstavlja složen društveni proces (Knight et al., 2017). Posmatrajući temu stilova roditeljstva uopšte, objavljen je veliki broj studija i u porastu je ispitivanje posledica na psihosocijalne ishode kod dece (Harwood et al., 2019). Dosadašnja saznanja sugerišu da autonomno-podržavajući i autoritativni stil imaju najbolje rezultate, primarno podstičući samoodređeni (engl. self-determined) oblik motivacije (Gagne, 2003).

Ishodi autoritativnog stila roditeljstva pokazuju da poboljšava osećaj ličnog zadovoljstva kod sportista, kao i zdravog odnosa prema perfekcionizmu (Juntumaa et al., 2005; Sapieja et al., 2011), dok su kontrolišući, odnosno autoritarni stilovi roditeljstva povezani sa niskim nivoom samopoštovanja i vitalnosti (Gagne et al., 2010).

Praćenjem ponašanja roditelja u različitom okruženju (npr. kod kuće, na treningu), utvrđeno je da su suportivne karakteristike (npr. ulaganje vremena i novca) povezane sa pozitivnim ishodima, dok povećan pritisak, naročito na takmičenjima, rezultuje negativnim psihosocijalnim ishodima (Knight et al., 2017). Takođe, na decu koja se bave sportom mogu uticati različiti izvori pritiska tj. očekivanja trenera, želja za pobedom i roditelji koji imaju nerealna očekivanja. Često roditelji imaju nerealna očekivanja od svoje dece, a to se ogleda u prenaplašenoj želji za postizanjem određenog rezultata, preuzimanjem kontrole nad detetovim učešćem i napretkom u sportu, a takvo ponašanje roditelja doprinosi negativnom sportskom iskustvu deteta (Strand et al., 2021). Izgleda da najveći izvor pritiska predstavljaju upravo roditelji koji preuzimaju kontrolu nad dečijim učešćem i napretkom u sportu (Lee & MacLean, 1997; Mastroilli & Greco, 2020). Preveliki roditeljski pritisak utiče na negativno sportsko iskustvo (Rodis, 2013), dok podrška roditelja povećava dečije uživanje u sportu i pozitivno utiče na samopoštovanje deteta (Hoyle & Leaf, 1997). Poznati primeri, iz tenisa i plivanja dobro ilustruju različite roditeljske pristupe. Na primer, slučaj Meri Pirs, čiji je otac zbog izliva besa dobio zabranu pristupu turnirima (od Ženske teniske asocijacije); verbalno i fizičko nasilje prema ćerki Jeleni Đokić, ali i sportskim zvaničnicima, ispoljavao je i Damir Dokić, dok je otac Andrea Agasija stvorio kod njega averziju prema sportu koji je voleo, zbog velikog pritiska kojem je bio izložen. Ipak, Majkl Felps je više puta potvrdio značaj i pozitivni uticaj majke na njegov lični razvoj, i njen doprinos uspesima u vrhunskom sportu.

1.2 Dosadašnja istraživanja

Studije iz oblasti roditeljstva specifično vezano za omladinski sport su prvobitno objavljivane krajem 1970-ih, kada su američki istraživači bili usmereni na motivaciju i opadanje interesovanja za bavljenje sportom, te uticaj roditelja na učešće ili napuštanje sporta kod populacije mladih sportista (Gould et al., 1982; Gould et al., 1985). Kasnije, 1980-ih, razvoj ove istraživačke teme se usmerio u pravcu ispitivanja faktora koji doprinose pozitivnom ili negativnom iskustvu u sportu (Knight, 2019), odnosno, percipiranih očekivanja i pritisaka od strane roditelja, o izvorima stresa, anksioznosti, zadovoljstvu bavljenja sportom u populaciji mladih sportista (Lewthwaite, & Scanlan, 1989; Scanlan & Lewthwaite, 1986).

Dalje, naredne decenije su istraživanja nastavila sličnim pravcem, ali zbog korelacione prirode ovih ranih studija, izostajalo je kontekstualno razumevanje zašto ili kako različita ponašanja roditelja mogu dovesti do različitih afektivnih ishoda kod mladih sportista (Knight et al., 2019). Iz navedenog, možemo zapaziti pristup zasnovana na dihotomiji „dobar protiv lošeg”, koji može biti preterano pojednostavljen, iako se često primenjuje kod ispitivanja uključivanja roditelja u omladinski sport (Knight et al., 2017). Uz to, 1990-te prati aktuelnost i progresija u razumevanju značaja motivacije (engl. Achievement Goal Theory, Competence Motivation Theory, Social Cognitive Theory) što je podstaklo dalje razumevanje i primenu teorija motivacije i u oblasti sportske psihologije.

Iskustvo bavljenja sportom može biti prilika za lični rast i razvoj u različitim aspektima (Bunke et al., 2013), ali su percepcija samog iskustva i njegove posledice uslovljeni okruženjem. Učešće roditelja bi trebalo da poveća šanse da deca ostvare svoj sportski potencijal, da imaju pozitivno psihosocijalno iskustvo, i da steknu niz pozitivnih razvojnih ishoda (Harwood et al., 2019). Dakle, uspeh mladih sportista ne bi trebalo meriti samo sportskim rezultatima, već ukupnim doprinosom rastu i razvoju ličnosti. Čak je i na nivou velikih sportskih organizacija, kao što je Međunarodni olimpijski komitet (MOK) naznačeno usmeravanje ostvarenja cilja psihološkog razvoja, odnosno, da se mladi sportisti razvijaju u rezilijentne i osobe sposobne da se adaptiraju (Bergeron et al., 2015). Pošto su roditelji neosporno važni u tom procesu, njihovo angažovanje je složeno i nosi mnoge, kao što je

kontinuirana podrška i učešće. Sa druge strane, postavlja se pitanje, koja je mera uključenosti roditelja potrebna/dovoljna? Kakve su posledice nedovoljnog ili prekomernog uključivanja roditelja, šta u kvalitativnom smislu podrazumeva optimalna angažovanost roditelja?

Jedna novija studija (Goodman & James, 2017) je ispitivanjem dinamike odnosa i percepcija uključivanja roditelja kod mladih fudbalera pokazala da deca misle da su njihovi roditelji direktivniji, nego što su sami roditelji mislili za svoj pristup.

Poređenjem elitnih i subelitnih mladih sportista i modela angažovanja njihovih roditelja, pokazalo je da kod elitnih sportista percepcija ohrabrenja roditelja ima značajno snažan efekat na unutrašnju motivaciju, a različite efekte na nivo postignuća, kao i na samoregulaciju, što ukazuje da ovakva percepcija roditeljske prakse može stimulisati pozitivno okruženje za učenje (Teques et al., 2019).

Istraživanje na uzorku mladih fudbalera, uzrasta 11-14 godina, pokazalo je da preterana uključenost roditelja može biti izvor pritiska na decu sportiste, koja više žele da od roditelja dobiju pohvale i razumevanje (Mastrorilli & Greco, 2020). Roditelje treba posavetovati kako da svoju decu podrže na pozitivan i neinvazivan način, da bi se sprečilo sagorevanje i odustajanje od sporta.

Među mladim plivačima, uzrasta 10-15 godina, poređenje opaženog i željenog ponašanja roditelja, pokazalo je da roditelji ispoljavaju više direktivnog ponašanja nego što bi to sportisti želeli, manje pohvala i razumevanja, i dovoljno aktivne uključenosti (Lee & MacLean, 2006). Najveći izvor pritiska za mlade sportiste leži u direktivnom ponašanju roditelja, dok pohvale i razumevanje, kao i aktivna uključenost u rad sportskog kluba, nisu značajni izvori. Kako će pojedinac reagovati na taj pritisak, zavisi i od individualnih osobina sportiste (Lee & Maclean, 2006).

U našoj sredini je evidentan nedostatak istraživanja roditeljske uloge u bavljenju sportom mladih sportista. Istraživanje iz 2005. godine (Radović, Bačanac, & Vesković, 2005), sprovedeno na uzorku selekcionisanih mladih sportista iz individualnih i kolektivnih sportista, sugeriše da naši mladi sportisti imaju izuzetnu podršku roditelja, jer se 96.6% anketiranih sportista izjasnilo da roditelji podstiču i ohrabruju njihovo bavljenje sportom, i da im pružaju ne samo ekonomsku, već i psihološku podršku.

2. Problem, predmet, cilj i zadaci istraživanja

Problem istraživanja je uloga roditelja u dečijem bavljenju sportom, odnosno kako njihovu uključenost opažaju deca sportisti.

Predmet istraživanja odnosi se na opažanja mladih rukometaša i rukometašica, koja se tiču uključenosti roditelja u njihovo bavljenje sportom.

Cilj istraživanja je da se utvrdi opaženi i željeni nivo uključenosti roditelja u bavljenje sportom mladih rukometaša i rukometašica.

Zadaci istraživanja su:

- Da se utvrdi kako mladi rukometaši/rukometašice opažaju direktivno ponašanje svojih roditelja;

- Da se utvrdi kako mladi rukometaši/rukometašice opažaju pohvale i razumevanje svojih roditelja;

- Da se utvrdi kako mladi rukometaši/rukometašice opažaju aktivnu uključenost svojih roditelja;

- Da se ispituju odstupanja od opažene i željene uključenosti roditelja mladih rukometaša/rukometašica u sport kojim se bave;

- Da se ispita povezanost uključenosti roditelja sa uživanjem sportista u treningu, takmičenju i bavljenju sportom.

3. Hipoteze

Na osnovu predmeta, problema, cilja i zadataka istraživanja postavljena je sledeća glavna hipoteza istraživanja (H):

Opažanja mladih rukometaša i rukometašica o uključenosti roditelja u njihovo bavljenje sportom značajno odstupaju od željenog nivoa uključenosti roditelja.

Pomoćne hipoteze:

h₁: Opažanje mladih rukometaša/rukometašica o uključenosti roditelja u njihovo bavljenje sportom značajno odstupa od željenog nivoa uključenosti kada je reč o direktivnom ponašanju.

h₂: Opažanje mladih rukometaša/rukometašica o uključenosti roditelja u njihovo bavljenje sportom značajno odstupa od željenog nivoa uključenosti kada je reč o pohvalama i razumevanju.

h₃: Opažanje mladih rukometaša/rukometašica o uključenosti roditelja u njihovo bavljenje sportom značajno odstupa od željenog nivoa uključenosti kada je reč o aktivnoj uključenosti.

h₄: Uključenost roditelja u bavljenju sportom značajno je povezana sa uživanjem mladih rukometaša/rukometašica u treningu, takmičenju i sportu.

4. Metod

Realizovano istraživanje je empirijsko istraživanje transverznog karaktera. Za prikupljanje podataka korišćena je metoda upitnika, a dobijeni podaci su analizirani korišćenjem odgovarajućih statističkih postupaka i interpretirani metodom teorijske analize.

4.1 Uzorak ispitanika

Istraživanje je realizovano na prigodnom uzorku mladih rukometaša i rukometašica rukometnih klubova “RK Jugović” iz Kaća, “ŽRK Petrov” iz Kaća, “RK Vojvodina” iz Novog Sada i “ŽRK Vojvodina”, takođe iz Novog Sada. Uzorak je činilo ukupno 65 mladih rukometaša/rukometašica iz četiri trenažne grupe, uzrasta od 11 do 15 godina.

Osnovne karakteristike uzorka prikazane su u Tabeli 1.

Tabela 1.

Osnovne karakteristike uzorka (N = 65)

	f	%
Pol		
Muški	33	50,8
Ženski	32	49,2
Godine života		
11	21	32,3
12	12	18,5
13	8	12,3
14	14	21,5
15	10	15,4
Sportski staž		
< 1 godine	17	26,2
1 godina	7	10,8
2 godine	8	12,3
3 godine	11	16,9
4 godine	6	9,2
5 godina	10	15,4
6 godina	6	9,2
Broj treninga nedeljno		
3 puta	11	16,9
4 puta	44	67,7
5 puta	9	13,8
8 puta	1	1,5

Kao što se vidi iz Tabele 1, uzorak je dobro balansiran u pogledu polne strukture, čine ga 33 dečaka (50,8%) i 32 devojčice (49,2%). Oko jedne trećine ispitanika je uzrasta 11 godina (32,3%), slede ispitanici uzrasta 14 godina (21,5%), a najmanje su zastupljeni rukometaši i rukometašice stari 13 godina (12,3%). Prosečna starost ispitanika bila je 12,7 godina.

Nešto više od četvrtine ispitanika trenira rukomet manje od godinu dana (26,2%), dok ostali ispitanici u uzorku treniraju 1-6 godina. Što se tiče učestalosti treninga, na osnovu podataka prikazanih u Tabeli 1, može se konstatovati da, sem jednog ispitanika, svi treniraju 3-5 puta nedeljno, pri čemu najviše dece, oko dve trećine (67,7%), trenira rukomet četiri puta nedeljno.

4.2 Merni instrument

Pored prikupljanja osnovnih socio-demografskih podataka o polu, uzrastu, sportskom stažu i učestalosti treninga, u istraživanju je bio korišćen upitnik *Uključenost roditelja u sport (Parental Involvement in Sport Questionnaire (PISQ))*, Lee & MacLean, 1997). Upitnik se sastoji od tri subskale: Direktivno ponašanje (10 ajtema), Pohvale i razumevanje (4 ajtema) i Aktivna uključenost (5 ajtema). Ispitanici su na petostepenoj skali Likertovog tipa su označavali koliko često roditelji **ispoljavaju** određeno ponašanje (1-nikad, 5-uvek).

Primeri ajtema za subskalu Direktivno ponašanje: *Da li ti roditelji pre turnira govore kako da igraš?; Da li ti posle utakmice roditelji kažu na čemu misle da treba da radiš?*. Tipični ajtemi za subskalu Pohvale i razumevanje: *Da li te posle turnira roditelji pohvale za mesto koje ste osvojili?; Da li tvoji roditelji pokazuju da razumeju kako se osećaš u vezi sa svojom igrom na utakmici?*. Aktivna uključenost procenjivana je pomoću odgovarajućih ajtema, npr. *Da li su tvoji roditelji aktivno uključeni u vođenje tvog sportskog kluba, npr. kao treneri, u nekim komisijama, pomažu u organizaciji i sl?; Da li tvoji roditelji razgovaraju sa tvojim trenerom o tvom napredovanju?*

Skor za subskalu se izračunava tako što se odgovori na ajtemima koji pripadaju odgovarajućoj subskali sabere, a zatim podele sa brojem ajtema na subskali. Skorovi na sve tri subskale mogu da se kreću od 1 do 5.

Isti ajtemi i isti način bodovanja koriste se za ispitivanje željenog nivoa uključenosti roditelja u bavljenje sportom, samo što se ispitanici fokusiraju na pitanje „Koliko često bi **želeo** da tvoji roditelji ispoljavaju sledeća ponašanja?“

Pored toga, upitnik je sadržao i jedno pitanje koje se odnosilo na procenu generalnog pritisak od strane roditelja vezano za bavljenje sportom („Da li te tvoji roditelji pritiskaju u vezi sa tvojim bavljenjem sportom?”), a ponuđeni su bili odgovori od 1 (nikad) do 5 (uvek), kao i tri pitanja koja se odnose na uživanje u treningu, takmičenju i rukometu (Koliko uživaš u treningu/takmičenju/sportu?), sa ponuđenim odgovorima od 1 (jako uživam) do 5 (uopšte ne uživam).

Za potrebe istraživanja ispitana je unutrašnja konzistentnost (pouzdanost) korišćenih mernih instrumenata. Pouzdanost je procenjena izračunavanjem Kronbahovih alfa-koeficijenata. Dobijeni rezultati pokazuju da sledeće subskele imaju prihvatljivu do visoku pouzdanost: *Opaženo direktivno ponašanje roditelja* ($\alpha = 0,78$), *Opažena pohvala i razumevanje roditelja* ($\alpha = 0,71$), *Željeno direktivno ponašanje roditelja* ($\alpha = 0,77$), *Željene pohvale i razumevanje roditelja* ($\alpha = 0,84$), dok subskele *Opažena aktivna uključenost roditelja* i *Željena aktivna uključenost roditelja* imaju slabu pouzdanost (0,54, odnosno, 0,27).

4.3 Opis istraživanja

Pre samog istraživanja roditelji učesnika istraživanja su popunili obrazac kojim potvrđuju da su saglasni da njihova deca učestvuju u istraživanju. Ispitanici su upitnik popunjavali u prostorijama klubova, podeljeni u četiri grupe, uz prisustvo trenera i autora ovog rada kako bi se obezbedio standardizovani protokol popunjavanja upitnika. Upitnici su bili anonimni i za njihovo popunjavanje je bilo potrebno 10-ak minuta.

4.4 Metode obrade podataka

Za obradu podataka su korišćeni postupci deskriptivne statistike (mere centralne tendencije, mere varijabiliteta), a povezanost je određena izračunavanjem Pirsonovog koeficijenta korelacije, dok su razlike testirane pomoću t-testa za male zavisne uzorke. Nivo značajnosti je bio $p \leq .05$.

5. Rezultati

Primenom izloženih metoda za obradu podataka dobijeni su rezultati koji pružaju informacije o prihvatanju ili odbacivanju hipoteza ovog istraživanja.

5.1 Osnovni statistici glavnih istraživačkih varijabli

Primenom deskriptivne statističke analize, utvrđene su osnovne deskriptivne mere ispitivanih varijabli istraživanja. U Tabeli 2 prikazani su rezultati koji se odnose na opaženo ponašanje roditelja u sportu.

Tabela 2.

Osnovni statistički pokazatelji varijable Opažena uključenost roditelja u sport

Subskale	AS	SD	KV%	Teorijski minimum	Teorijski maksimum	Empirijski minimum	Empirijski maksimum
Direktivno ponašanje	2,54	0,81	31,89	1	5	1,00	4,20
Pohvala i razumevanje	3,83	1,04	27,15	1	5	1,00	5,00
Aktivna uključenost	2,54	0,81	31,89	1	5	1,00	4,60

Prosečni skorovi na dimenzijama opaženo *Direktivno ponašanje* i *Aktivna uključenost* su niži u odnosu na teorijske proseke, dok je na dimenziji opažena *Pohvala i razumevanje* ostvareni skor viši u odnosu na teorijski prosek. U sva tri slučaja opaženo je značajno variranje rezultata o čemu govori raspon rezultata i koeficijent varijacije.

Rezultati koji se odnose na željeni nivo ponašanja roditelja sportista prikazani su u Tabeli 3. Kao što se vidi iz tabele, ispitanici su ostvarili nešto više prosečne skorove u odnosu na skorove opaženog ponašanja: *Direktivno ponašanje* (2,56), *Pohvala i razumevanje* (3,98) i *Aktivna uključenost* (2,81). Kao i kod opaženog roditeljskog ponašanja, najviši skor postignut je na subskali *Pohvala i razumevanje*, a najmanji na subskali *Direktivno ponašanje*. Na sve tri subskale registrovan je maksimalni raspon rezultata, a relativno visoke vrednosti koeficijenata varijacije potvrđuju da unutar uzorka postoji značajno variranje rezultata na ovim skalama.

Tabela 3.

Osnovni statistički pokazatelji varijable Željena uključenost roditelja u sport

Subskale	AS	SD	KV%	Teorijski minimum	Teorijski maksimum	Empirijski minimum	Empirijski maksimum
Direktivno ponašanje	2,56	0,77	30,08	1	5	1,30	4,70
Pohvala i razumevanje	3,98	1,07	26,88	1	5	1,00	5,00
Aktivna uključenost	2,81	0,65	23,13	1	5	1,00	5,00

5.2 Razlike u opaženom i željenom nivou uključenosti roditelja

Osnovna hipoteza istraživanja odnosila se na utvrđivanje statistički značajnih razlika u opažanju mladih rukometaša i rukometašica o uključenosti roditelja u njihovo bavljenje sportom i željenom nivou uključenosti roditelja.

U Tabeli 4 prikazani su rezultati testiranja značajnosti razlika između opaženog i željenog nivoa direktivnog ponašanja roditelja u sportu. U cilju ispitivanja datog istraživačkog problema rađen je t-test za male zavisne uzorke. Na osnovu podataka prikazanih u tabeli, može se konstatovati da ne postoje statistički značajne razlike između prosečnih skorova opaženog i željenog direktivnog ponašanja roditelja ($t_{(64)} = -0,24, p > .05$).

Tabela 4.

Razlike u opaženom i željenom nivou direktivnog ponašanja roditelja (Paired Samples t-test)

Direktivno ponašanje	N	AS	SD	t-test	df	p	Veličina efekta
Opažena direktivno ponašanje	65	2,54	0,81	-0,24	64	0,81	0,31
Željeni nivo direktivnog ponašanja	65	2,56	0,77				

Veličina efekta - dobijena preko Point-biserijskog koeficijenta korelacije

Rezultati testiranja značajnosti razlika između opaženog i željenog nivoa pohvala i razumevanja od strane roditelja mladih sportista prikazani su u Tabeli 5. Kao u prethodnom slučaju, i kada je reč o pohvalama i razumevanju nisu utvrđene statistički značajne razlike ($t_{(64)} = -1,26, p > .05$) u pogledu opaženog i željenog nivoa uključenosti roditelja u bavljenje sportom mladih sportista (Tabela 5).

Tabela 5.

Razlike u opaženom i željenom nivou pohvala i razumevanja roditelja (Paired Samples t-test)

Pohvale i razumevanje	N	AS	SD	t-test	df	p	Veličina efekta
Opažene pohvale i razumevanje	65	3,83	1,04	-1,26	64	0,21	0,37
Željeni nivo pohvala i razumevanja	65	3,98	1,07				

Veličina efekta - dobijena preko Point-biserijskog koeficijenta korelacije

U Tabeli 6 prikazani su rezultati koji se odnose na razlike između opaženog i željenog nivoa aktivne uključenosti roditelja u bavljenje sportom.

Tabela 6.

Razlike u opaženom i željenom nivou aktivne uključenosti roditelja (Paired Samples t-test)

Aktivna uključenost	N	AS	SD	t-test	df	p	Veličina efekta
Opaženi nivo aktivne uključenosti	65	2,54	0,81	-2,70	64	0,01	0,37
Željeni nivo aktivne uključenosti	65	2,81	0,65				

Veličina efekta - dobijena preko Point-biserijskog koeficijenta korelacije

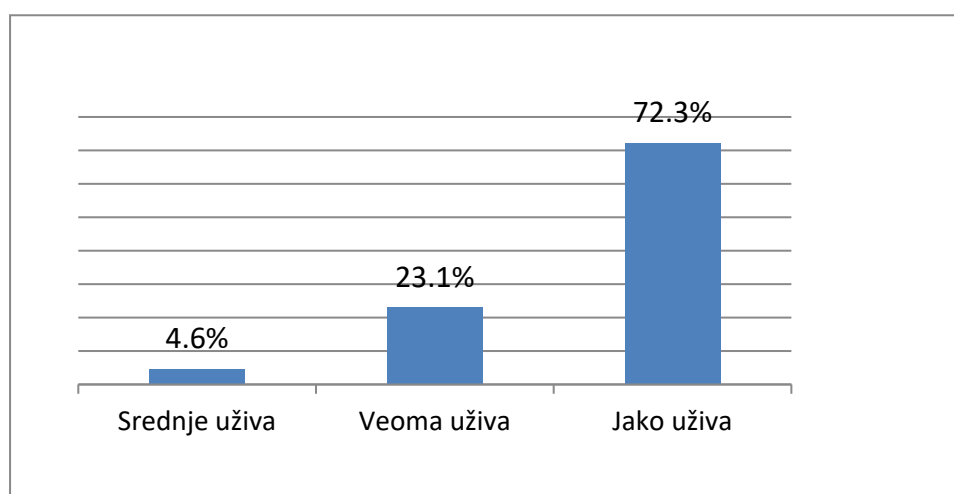
Rezultati su pokazali da postoje statistički značajne razlike ($t_{(64)} = -2,70, p < .01$) između opažanja mladih rukometaša i rukometašica o aktivnoj uključenosti roditelja u njihovo bavljenje sportom i željenog nivoa te uključenosti. Mladi sportisti žele da se roditelji aktivnije uključuju, interesuju za njihovo bavljenje sportom, preuzimaju različite uloge u klubu i sl.

5.3 Uživlje mladih sportista u treningu, takmičenju i bavljenju rukometom

Odgovori mladih rukometaša i rukometašica na pitanje „Koliko uživaš u treningu?“ prikazani su na Grafikonu 1. Sa grafikona se vidi da 72,3% ispitanika jako uživa u treningu, 23,1% veoma uživa u treningu, dok 4,6% srednje uživa u treningu. Nijedan ispitanik se nije opredelio za odgovor „Malo uživam“ i „Uopšte ne uživam“.

Grafikon 1.

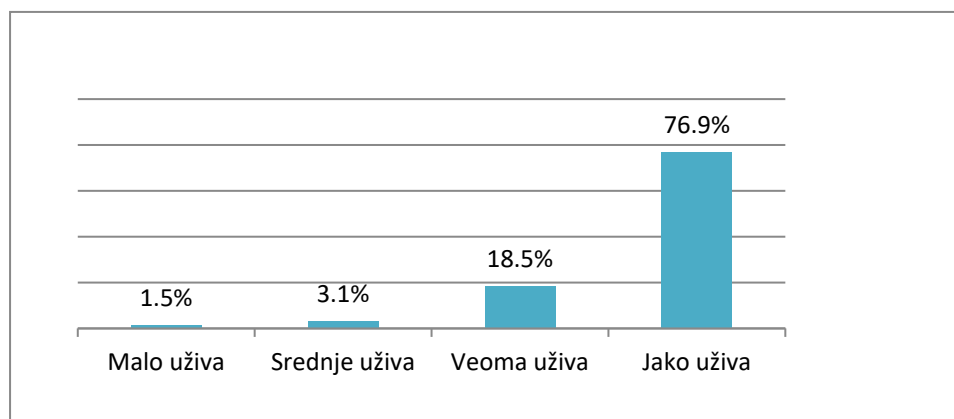
Odgovori ispitanika na pitanje „Koliko uživaš u treningu?“

Distribucija odgovora ispitanika na pitanje „Koliko uživaš u takmičenju?“ prikazana je na Grafikonu 2. Oko 77% ispitanika jako uživa u takmičenju, 18,5% veoma uživa, 3,1% srednje uživa, a dva ispitanika (1,5%) malo uživaju u takmičenju (Grafikon 2.).

Grafikon 2.

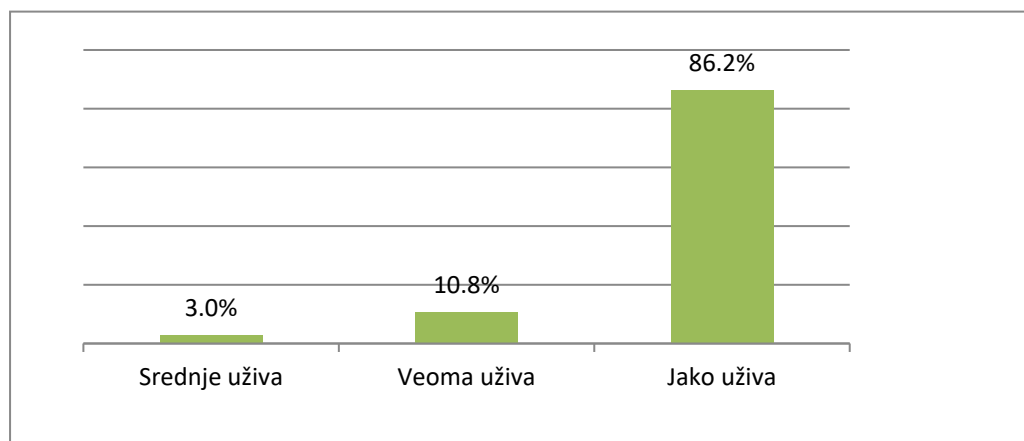
Odgovori ispitanika na pitanje „Koliko uživaš u takmičenju?“

Rezultati koji se odnose na generalno uživanje u sportu (rukometu), prikazani su na Grafikonu 3. Može se konstatovati da se velika većina (86,2%) izjasnila da jako uživa u sportu, 10,8% veoma uživa u sportu, dok 3,0% srednje uživa u sportu. Nijedan ispitanik se nije izjasnio da malo ili nimalo uživa u bavljenju rukometom.

Grafikon 3.

Odgovori ispitanika na pitanje „Koliko uživaš u bavljenju rukometom?“

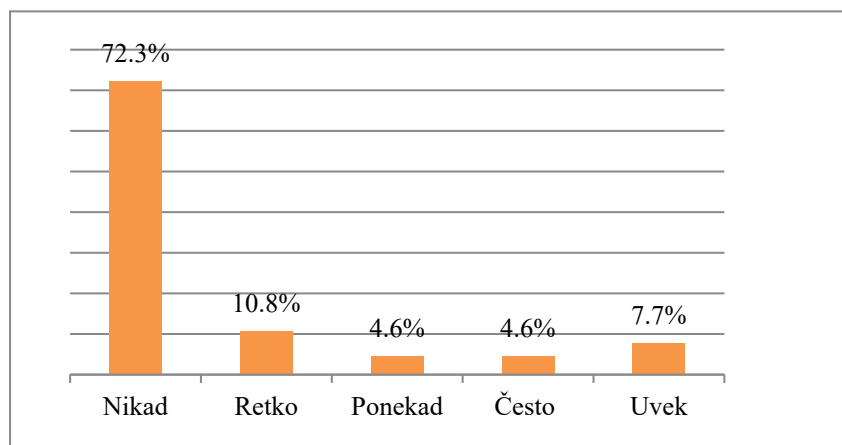

5.4 Izloženost pritisku roditelja u vezi sa bavljenjem sportom

Na pitanje „Da li te roditelji pritiskaju u vezi sa tvojim bavljenjem sportom?“ većina ispitanika (72,3%) izjasnila se za odgovor „Nikad“, oko 11% smatra da se to dešava retko, po 4,6% opredelilo se za odgovore „ponekad“ i „često“, a 7,7% ispitanika smatra da su uvek pod pritiskom roditelja u vezi sa bavljenjem rukometom (Grafikon 4.).

Grafikon 4.

Odgovori ispitanika na pitanje „Da li te roditelji pritiskaju u vezi sa bavljenjem sportom?“

5.5 Povezanost opažene uključenosti roditelja i uživanja mladih sportista u treningu, takmičenju i sportu

U okviru dalje statističke analize, ispitana je povezanost opažene uključenosti roditelja u bavljenju sportom i uživanja mladih rukometaša i rukometašica u treningu, takmičenju i sportu (Tabela 7). Povezanost je testirana pomoću Pirsonovog koeficijenta korelacije.

Tabela 7.

Povezanost opažene uključenosti roditelja sa uživanjem sportista u treningu, takmičenju i sportu (Pirsonov koeficijent korelacije - r)

	Uživanje u treningu	Uživanje u takmičenju	Uživanje u sportu
Opaženo direktivno ponašanje	0,20	0,18	0,13
Opažene pohvale i razumevanje	0,29*	0,29*	0,20
Opažena aktivna uključenost	0,12	0,08	0,20

*Korelacija statistički značajna na nivou $p < .05$

Dobijeni rezultati, prikazani u Tabeli 7 pokazuju da postoji statistički značajna pozitivna povezanost između opaženog nivoa pohvala i razumevanja roditelja i uživanja mladih sportista u treningu ($r=0,29$, $p < .05$) i takmičenju ($r=0,29$, $p<0,05$). Mladi rukometaši i rukometašice koje roditelji češće pohvaljuju i koji pokazuju razumevanje u pogledu bavljenja njihove dece rukometom više uživaju u treningu i takmičenju u poređenju sa mladima koje roditelji manje hvale i ispoljavaju manje razumevanja za bavljenje njihovog deteta rukometom.

6. Diskusija

U kontekstu nedostatka domaćih istraživanja, aktuelno istraživanje sprovedeno je sa ciljem da se utvrdi opaženi i željeni nivo uključenosti roditelja u bavljenje sportom mladih rukometaša i rukometašica.

Roditelji mogu doprineti da njihovo dete uživa i da je privrženo sportu (Fraser-Thomas i Cote, 2009), ili da svojim preteranim involviranjem izazivaju dodatni stresa kod mladog sportiste (Reeves et al., 2009).

Prosečni skorovi ostvareni na skalama za procenu opaženog i željenog nivoa uključenosti roditelja, pokazuju da je u našem uzorku najviše zastupljena pohvala i razumevanje roditelja („često“), dok su direktivno (kontrolišuće) ponašanje roditelja i njihova aktivna uključenost retko ili ponekad prisutni.

Između onoga što mladi sportisti opažaju i što bi želeli da bude ponašanje njihovih roditelja nema značajne razlike kada je reč o direktivnom ponašanju i pohvalama/razumevanju, ali bi želeli više aktivnog učestvovanja – da podešavaju vreme obroka (ručka, večere...) da bi se uklopili u raspored treninga, da podstiču razgovor sa decom o problema vezanim za sport, da razgovaraju sa trenerom o njihovom napredovanju, da se u sportskom klubu uključe kao volonteri u različitim ulogama i sl.

Ohrabrujuće je da 86% ispitanika jako uživa u bavljenju rukometom, 77% u takmičenju, a 72% u treningu, ali, u isto vreme, 12% ispitanika oseća da je često ili uvek pod pritiskom roditelja u vezi sa svojim bavljenjem sportom.

Mladi rukometaši i rukometašice koji opažaju da ih roditelji više pohvaljuju i razumeju u vezi sa bavljenjem sportom, više uživaju u treningu i takmičenju, u poređenju sa sportistima koje roditelji manje pohvaljuju i koji ne pokazuju dovoljno razumevanja za ovaj aspekt njihovog života. Roditelje bi trebalo posavetovati da povedu računa o podršci u vidu pohvale za trud i zalaganje, izražavanju razumevanja za sve što podrazumeva bavljenje sportom i sl. Edukacija roditelja i primena pristupa koji ne bi izazvao pritiske i dodatni stres bi mogao pomoći da mladi sportisti budu motivisani da se bave rukometom.

Dobijeni rezultati samo donekle su u saglasnosti sa prethodnim istraživanjima.

U poređenju sa uzorkom mladih fudbalera iz Italije (Mastrorilli & Greco, 2020), naši ispitanici imaju niže skorove opaženog i željenog direktivnog ponašanja, znatno više skorove kada je reč o pohvali i razumevanju roditelja i, što je zanimljivo, znatno niže rezultate na subskali Opažena aktivna uključenost, a podjednake rezultate na subskali Željena aktivna uključenost. Mladi fudbaleri iz italijanske studije, dakle, više su izloženi kontrolišućem ponašanju svojih roditelja nego naši rukometaši i rukometašice, dobijaju manje pohvala i razumevanja, ali su njihovi roditelji znatno više aktivno uključeni (iako bi sama deca volela da taj nivo uključenosti bude niži).

S druge strane, u odnosu na mlade fudbalere iz studije Gudmana i Džejmisa (Goodman & James, 2017) naši ispitanici su imali niži skor opaženog direktivnog ponašanja, identični rezultati dobijeni su kada je reč o opaženim pohvalama i razumevanju roditelja, a niži skor za aktivnu uključenost.

Trebalo bi, dakle, podsticati roditelje da preuzmu aktivniju ulogu u bavljenju svog deteta sportom, tako što će češće i više komunicirati sa detetom, trenerom, uključiti se kao volonter u klub i sl

Slično kao u našem uzorku, u studiji američkih autora (Ede et al., 2012), mladi hokejaši percipiraju da njihovi roditelji koriste više pohvala i razumevanja nego aktivnog uključivanja ili direktivnog ponašanja. Takođe, potvrđuje nalaze ove studije o povezanosti pohvale i razumevanja roditelja sa uživanjem u bavljenju sportom.

Ovaj master rad ima nekoliko ograničenja, posebno je važno istaći veličinu i druge karakteristike uzorka, kao i nisku pouzdanost subskale Aktivna uključenost. Takođe, uključenost roditelja može varirati u zavisnosti od sporta (individualni ili kolektivni, popularni i tzv. „mali” sportovi i sl.), kao i od sredine u kojoj klub egzistira (kulturno-vrednosni uticaji).

7. Zaključak

Realizovano istraživanje ispitivalo je percepcije uključenosti roditelja i željeni nivo te uključenosti, od strane mladih sportista, rukometaša i rukometašica.

Na osnovu dobijenih rezultata, njihove analize i interpretacije, može se pristupiti verifikaciji hipoteza:

Pomoćne hipoteza h_1 da opažanje mladih rukometaša/rukometašica o uključenosti roditelja u njihovo bavljenje sportom značajno odstupa od željenog nivoa uključenosti kada je reč o direktivnom ponašanju SE ODBACUJE.

Pomoćna hipoteza h_2 da opažanje mladih rukometaša/rukometašica o uključenosti roditelja u njihovo bavljenje sportom značajno odstupa od željenog nivoa uključenosti kada je reč o pohvalama i razumevanju SE ODBACUJE.

Pomoćna hipoteza h_3 da opažanje mladih rukometaša/rukometašica o uključenosti roditelja u njihovo bavljenje sportom značajno odstupa od željenog nivoa uključenosti kada je reč o aktivnoj uključenosti SE PRIHVATA.

Pomoćna hipoteza h_4 da je uključenost roditelja u bavljenju sportom značajno povezana sa uživanjem mladih rukometaša/rukometašica u treningu, takmičenju i sportu SE PRIHVATA.

Glavna hipoteza da opažanja mladih rukometaša i rukometašica o uključenosti roditelja u njihovo bavljenje sportom značajno odstupaju od željenog nivoa uključenosti roditelja SE DELIMIČNO PRIHVATA.

Dobijeni rezultati sugerišu da u našem uzorku dominira pozitivna uključenost roditelja u vidu pohvala i razumevanja, ali da bi sportisti želeli da roditelji budu aktivnije uključeni u njihovo bavljenje sportom. Sportisti koji opažaju da ih roditelji više hvale i bolje razumeju u kontekstu njihovog bavljenja sportom, više uživaju u treningu i takmičenju, pa bi bilo potrebno edukovati roditelje na tom planu i podsticati ih da više razgovaraju sa decom i trenerima u vezi sa sportkim napredovanjem, poteškoćama i izazovima, da se više uključuju u aktivnosti sportskog kluba kao volonteri, sudije, organizatori i sl.

Velika većina ispitanika izrazito uživa u rukometu, takmičenjima i treningu, ali svaki 9. ispitanik je često ili stalno pod pritiskom roditelja, što dodatno podvlači značaj rada sa roditeljima.

Zbog kompleksnosti samog roditeljstva, individualnih razlika među mladim sportistima, razlikama u zahtevima i karakteristikama sportova, i dalje nedostaju jasne smernice za ponašanje roditelja, ali je dobro poznato da roditelji mogu doprineti da njihovo dete uživa i da je privrženo sportu ili da svojim preteranim i/ili pogrešnim učešćem izazivaju dodatni stres kod mladog sportiste.

Ovi nalazi mogu pomoći unapređivanje saradnje sa roditeljima u sportskim klubovima, kao i za konsultativni rad sa roditeljima radi obezbeđivanja optimalnog nivoa podrške i uključenosti. Buduće studije bi mogle biti usmerene na razlike u uključivanju između očeva i majki, razlike između različitih sportova, kao i na razvojni aspekt ove problematike.

8. Literatura

- Bergeron, M. F., Mountjoy, M., Armstrong, N., Chia, M., Côté, J., Emery, C. A., ... & Engebretsen, L. (2015). International Olympic Committee consensus statement on youth athletic development. *British journal of sports medicine*, 49(13), 843-851.
- Bunke, S., Aпитzsch, E., & Bäckström, M. (2013). The impact of social influence on physical activity among adolescents—a longitudinal study. *European Journal of Sport Science*, 13(1), 86-95.
- Ede, S., Kamphoff, C. S., Mackey, T., & Mork Armentrout, S. (2012). Youth Hockey Athletes' Perceptions of Parental Involvement: They Want More. *Journal of Sport Behavior*, 35(1).
- Fraser-Thomas, J., & Côté, J. (2009). Understanding adolescents' positive and negative developmental experiences in sport. *The sport psychologist*, 23(1), 3-23.
- Gagne, M. (2003). Autonomy support and need satisfaction in the motivation and well-being of gymnasts. *Journal of applied sport psychology*, 15(4), 372-390.
- Gagné, M., Ryan, R. M., & Bargmann, K. (2010). Autonomy support and need satisfaction in the motivation and well-being of gymnasts. *Journal of Applied Sport Psychology*, 15, 372-390.
- Goodman, M., & James, I. A. (2017). Parental involvement in young footballers' development: A comparison of the opinions of children and their parents. *Sport & Exercise Psychology Review*, 13(1), 2-9.
- Gould, D., Feltz, D., Horn, T., & Weiss, M. (1982). Reasons for attrition in competitive youth swimming. *Journal of Sport Behavior*, 5(3), 155.
- Gould, D., Feltz, D., & Weiss, M. (1985). Motives for participating in competitive youth swimming. *International Journal of Sport Psychology*.
- Harwood, C. G., Knight, C. J., Thrower, S. N., & Berrow, S. R. (2019). Advancing the study of parental involvement to optimise the psychosocial development and experiences of young athletes. *Psychology of Sport and Exercise*, 42, 66-73.
- Hoyle, R. H., & Leff, S. S. (1997). The role of parental involvement in youth sport participation and performance. *Adolescence*, 32(125), 233-243.

- Juntumaa, B., Keskiivaara, P., & Punamäki, R. L. (2005). Parenting, achievement strategies and satisfaction in ice hockey. *Scandinavian journal of psychology*, 46(5), 411–420.
- Knight, C. J. (2019). Revealing findings in youth sport parenting research. *Kinesiology Review*, 8(3), 252-259.
- Knight, C. J., Dorsch, T. E., Osai, K. V., Haderlie, K. L., & Sellars, P. A. (2016). Influences on parental involvement in youth sport. *Sport, Exercise, and Performance Psychology*, 5(2), 161.
- Knight, C. J., Harwood, C. G., & Gould, D. (2017). An introduction to sport psychology for young athletes. In *Sport psychology for young athletes* (pp. 1-6). Routledge.
- Lee, M., & MacLean, S. (1997). Sources of parental pressure among age group swimmers. *European Journal of Physical Education*, 2(2), 167-177.
- Lewthwaite, R., & Scanlan, T. K. (1989). Predictors of competitive trait anxiety in male youth sport participants. *Medicine & Science in Sports & Exercise*.
- Lienhart, N., Nicaise, V., Martinent, G., Guillet-Descas, E., & Bois, J. (2019). Relationships between elite adolescent athletes' perceptions of parental behaviors and their motivational processes: Does sex matter?. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 14(5), 639-650.
- Mastrorilli, G., & Greco, G. (2020). Parental involvement in youth sports: Perceived and desired behaviour by children. *European Journal of Fitness, Nutrition and Sport Medicine Studies*, 1(2).
- Radović, M., Bačanac, L., & Vesković, A. (2005). Uloga porodice u sportskoj aktivnosti dece. *Fizička kultura*, 59(1-4), 9-16.
- Reeves, C. W., Nicholls, A. R., & McKenna, J. (2009). Stressors and coping strategies among early and middle adolescent premier league academy soccer players: Differences according to age. *Journal of Applied Sport Psychology*, 21(1), 31-48.
- Rodis, A. G. (2013). Swedish swimmers' perception of parental involvement. *Journal of Sport Psychology*, 1-19.
- Sapieja, K. M., Dunn J, G. H., & Holt, N. L. (2011). Perfectionism and perceptions of parenting styles in male youth soccer. *Journal of sport & exercise psychology*, 33(1), 20–39.
- Scanlan, T. K., & Lewthwaite, R. (1986). Social psychological aspects of competition for male youth sport participants: IV. Predictors of enjoyment. *Journal of sport psychology*, 8(1).
- Strand, B., Strand, L., Ratzlaff, K., & Spiess, K. (2021). From the Voice of Athletes: Positive and negative aspects of parent/athlete relationships. *International Journal of Kinesiology in Higher Education*, 1-13.

- Stroebel, L. C. E. (2006). *Parental involvement in sport: Perceptions of competitive adolescent swimmers* (Doctoral dissertation, University of the Free State).
- Teques, P., Calmeiro, L., Rosado, A., Silva, C., & Serpa, S. (2019). Perceptions of parenting practices and psychological variables of elite and sub-elite youth athletes. *Frontiers in Psychology, 10*, 1495.
- Vesković, A. V. (2012). Roditelji kao agensi sportske socijalizacije mladih. Doktorska disertacija. *Univerzitet u Beogradu*.
- Vesković, A., & Koropanovski, N. (2014). What is the content of functional engagement of parents in sports activity of the youth? In *International Scientific Conference "Effects of Physical Activity Application to Anthropological Status Of Children, Youth and Adults": Book of Abstract* (p. 191).